

Levnedsbrevning
af Christen Hænisen, V. Løttrup.

medskrevet

i Anledning af min Alderdomsdag

til R. a. D.

1935

Indsendt til Ordenskistoriografen 16 febr.

1

Jeg er født d. 3de Januar 1855 i Gaarden Nørremølle
i Rottorp Sogn, hvor min Fader blev født 28 Sept. 1825,
og som min Farfar købte 1819. Nørremølle var dengang
et Parsoled inde i Leksgrønskabet Landby og Revier-
low. Min Barndomsminde gaar til Aarene før
1864. En Farbrors Hustru blev, der lærte Handelen i
Fleisborg 1844, flygtede 1848 for Slesvig-Holstenen,
der tog Fleisborgeren til Solhat i Ørnskov, til Odense,
derfra senere til Hongkong, og blev 1853 Skothøibemand
i Lihaukaj og Interesent i et stort engelsk Selskab
"Deut". Han var kjæreste 1860 og havde mange maskel
Selskaber, som endte i Familien. Jeg mindes ogsaa
Kong Frederik d. 7de og Grevinde Danner der
1863 om Sommeren boede paa Lyksborg Slot, og derfra
flor Gang var paa Nydams Møse hvor de personligt
overværede Udgravningen af Oldsager. Men især fra
Krigene 1864 har jeg mange Minde. En Farbrors
Henrik, hvis Gaard ligger ved Skanderb, var med
Familien, Kroatens og Ludo flygtet til os, til en
Nabogaard, som min Fader havde købt. En Fader og
Mand med Familien og Kroatens var ogsaa flygtet til
os paa Nørremølle. Den første havde 10 Børn, den
anden 7, hvoraf de 10 ældste var indkaldt og med
i Krigene, Saa vi var mange. For at holde Styrt og
Ordre blev det ordnet saadant at en lidt ældre Søster

holdt Skole med os Børn. - Da var et Sted paa vor Mark, hvor vi klart kunde see Dybbøl Bælt. Da stod vi og saa ind mod Dybbøl, og de gamle Læverne hvis Gæst det var os nu brændte, efterhaanden som Projektoren aad sig mere og mere ind mod Skanserne. Fra 18de April er det uventelig Kæmpestridelse vi hørte klart, og saa den lange Række af fangne danske Soldater der kom og gjorde Høst ved vor Gaard hvor Mor og Pigerne fik travlt med at skaffe Brød og Drikke. Saa kom Vaabenstilstandsliden fra 18 April til 26de Juni. Da havde vi end godt som fest Lidskærlighed, kun 6-8 Mand, og de var flinke. En af dem reddede mig da jeg var falden i Dampene. - Men i Dagen før d. 29de Juni havde vi mange. Dagen før den 29de Juni havde vi paa Gaarden 350-400 Mand. Officere havde hele Rækkefølge, og vi to Familier og vi mange Børn havde kun Mejeriet. Leds var det Leds af, Soldaterne havde laget Alt. Vi havde kun Brød med Livet paa. Natten før d. 29de Juni kjørte der en Mand paa Baade ned til Lottorpsskov. Vi hørte Røsten. Baaden kom fra Fleisborg Fjord og vist rundt om fra. Blandt de mange Officere vi havde, var ogsaa en Godsejer fra Mecklenborg. Han skulde før det første Hald Baade over til Alti, men han havde ingen Tro til at det vilde kunne lykkes at komme over paa den Maade. Han gav Far et Brev saavidt Uds og Rens og bad ham sende det med Posten, hvis han ikke kom tilbage. - Men han kom, og det var ganske meget let. De alder lalle meget i ørigt om Forræderi. Men Krigen var endt, og vor Skjebne beseglet.

Jeg blev konfirmeret 1870. I Juni kom Far ned til os i Marken og fortælle at nu var der indbrudt Krig med Frankrig.

D

Det gav Kønnet, for alle troede at nu blev vi danske
 igjen. Om Aftenen kaldte Far mig ind paa Nulbord
 og forklarede mig at jeg nu maatte tage en Bestemmelse
 og vælge om jeg 1. vilde opføre for Danmark, saa skulde
 jeg indvandre inden den 16de November, eller 2. blive her,
 og saa gaa projektisk Soldat, eller 3. vilde rejse til
 Amerika saa kunde jeg blive hjemme til jeg var 17 Aar.
 Jeg valgte, som de allerfleste andre, at opføre. Vi var 7
 der blev konfirmerede sammen. Af dem opbrøde de 4, og
 blev kassøret inden som projektisk Soldat, og maatte ligge inde
 i 4 Aar, og en rejste til Danmark som 17aars, og var
 dermed hjemme forrest. For Gangs og Gendarmen
 var ofte kammen men fik ham dog ikke. - Jeg kom som
 paa Vinding Højskole ved Vejle, Forstander H. Rosendal.
 Dette Ophold, efter hvem et kort gaet i Folkeskolen, fik
 afgjørende Betydning hele mit senere Liv. Vi var
 26 Oplænder paa Skolen den Vinter, der ved Skolens
 Slutning ikke kunde faa Lov at komme hjem.
 Jeg kom som paa en Gaard i Nærheden af Vejle
 men kom hjem til October 1871. - Ved Skolens
 Slutning havde vi en Rejse til København, hvor
 vi bl. a. ogsaa besøgte Grundtvig, hvem jeg mindes
 som en alderdommel Mand næsten begyndt i Røyn.
 1872 kom jeg paa Landboskolen ved Kongens
 Lyngby, Forstander Capt. J. C. la Cour, i 14
 Maanedes. Lærte som Mejerer under Professor
 Segelcke paa Hærsqvard ved Hjørring og paa Hærens
 Lørdagsgaard og fik som Plads som Mejerestyrer
 og Fodermeester paa Skjærsø, ved Ebeltoft, der
 yder af Brødrene J. C. og Jacob la Cour, og
 her mødte mig som min Skolebror.

Som Peter Paars gjorde jeg Reisen fra Haldens-
borg til Aars, og skulde der møde min Livsledsags-
inde inden at jeg dog vidste eller anede det, men Rejsen
gik glat, jeg brugte ikke paa Aukolt, medens
min Hustru ogsaa med Dorte og var fra Ebeltoft
Landsogn. — Vi oplevede der paa Skjersø at gamle
Lauritz Ulrik la Bois ^{og Frue} døde samme Dage og blev be-
gravet i en fælles Grav. Alle deris to Børn var kjendte
med Familien. 3 af Sønnerne og en Datter var
aktiv med i Krigen 1864. Og det var et ialtindlyst
lykkeligt, godt og stærkt grundtvogt præget Hjem de
Gamle havde haft paa Skjersø fra de 1824 købte den,
og til de nu fulgte i Graven 1874. —

Jeg var dreft en Vinter paa Aars Højskole og aflæste
min Værnpligt ved 8de Fællbatteri, Capt. Hertel.
og laa paa den gamle Kaserne ved Frederiksholms
Kanal. Den Vinter gik jeg paa Korporatsskolen i
Voldsgade Kaserne paa Christianshavn. 1877 var jeg
med i Lejren ved Hald som Kasernefører, da Hovgen
Fas var Lejrkommendant, og vi første Gang havde de
ny Krupske Bagende Kaserer med. —

Efter end Tjenstedet ønskede vi at faa en Ejendom
eller en Skilling, og Fas købte da, Oktober 1872, Gaarden
Stavushøj i Højli Sogn, lige nord for den gamle
Græns. Denne Handel blev min Fædres en meget
dys Historie. Landbrugskrisen vi havde i Firsene
meldte sig hurtigt og de kunne ikke blive Tale om
Forrentning. Færs Mening med Købet var jo at min
med Broder Hans Fels, der 4.7 Aar yngre end jeg, skulde
have Nörrumöller, da han blev og var lyk Udvandret,
og vi Stavushøj. Hans Fels var ogsaa Landmand

den gang indtil han lod Floren dan og gav sig
til at lase.

Maj 1878 fejrede vi vort Bryllup, og vi levede saa
14 lykkelige Aar paa Stavnsby. Jeg var ivrig med
i Skytteforeningen. Fik Foreningens Sølvmedalje
som Delingsfors ved en Anstiftelse ved Mølleholms Mølle
ved Vejle. Var desuden Medlem af Bestyrelsen for
Vejle Amts Skytteforening. Capt Voss, Fredericia
var Formand indtil der kom Politikind, og han
blev afløst af Landstingsmand Ejning. — Landbrugs-
krisen mærkedes mest, og den var heerd i Fræne.
1883 fik vi en lille Bismarck-Genstrifung, der hjalp
os en Del. Krisen kulminerede 1886 da Udførslen
af Svine til Tyskland blev forbudt. Men saa kom
Sundhedsregulering, det første 1884, og Sundhedslagene
det første i Norge 1887, og snart efter Kolding Sundt
Svineslagteri, hvor jeg blev Medlem af Bestyrelsen
til vi 1891 flyttede hjem til Nørreumølle. Stort
Køpstaten blev brændt i disse Forølgende, men
det var dem, der brugte stort Sundt, og hjalp os
Krisen. —

Min Fader, der bl. a. var Krigsmuseets Tilsyns-
havende ved de danske Krigsgrave fra 48 og 64
var ogsaa bleven desoveret med Ridderskabet, men
da Prøven nægtede ham Lov til at bari det kün-
de det ikke indlejes. Han var nu svag og brøstede
os hjem. Det besluttes derfor at Stavnsby skulde
sælges, men da det viste sig umuligt at faa en
Köber blev den bortforpægtet. Og 1 April 1891
flyttede vi saa hjem til Nørreumølle. Vore
Ejendele fik vi med en Skibe fra Hjelmsunde

til Løttrupskov. Vi var nu en stor Familie.
7 Børn var os fødte paa "Slavusbygd". Da det some
sagt var Fars Mening at vi skulde have Slavusbygd
og Broder Hans Fels Nørremølle, saa havde vi faaet
kongelig Bevilling for at Børnene fik Slavnasøen
"Slavusbygd". 1893 fik vi en søn paa Nørremølle.
Siden han blev dødt skulde der indgives Ansøgning
til Regeringen i Slævig for at han kunde faa sin
Navn som sine Løskende, men der kom Afslag det
kunde ikke bevilliges. Derfor kaldes vore 6 ældste
Børn "Slavusbygd" og de tre yngre Hansøen. —

Da det 7 April blev en stærk Østenvind, sad jeg min
Kæde for en Dagvoze og kjørte med hele Familien til
Aabenraa, hvor vi gik ombord i en Dampskib til Løttrup-
skov. Dagen efter kom Skibet med Tøjet. Vi fik en
Told ind fra Løttrupskov og kunde saa losse ved Løttrup-
skov. Denne vilde gjerne have et koft Glas, eller Lø,
og han og Skibet sad i Kroen mens vi losede.
Da jeg kikkede ind, siger Skibet: "Det er en Krigs (8/4 91)
Fødselsdag idag". Na den vilde vises den Leve-
lessen" siger Tøjet. Nu sad der i Hjørnet en
Hjemmelyst (ikke af de fineste), og vi kunde kun
 tænke os at det var ham der havde bragt Rygget ind
at vi holdt Kong Christiani Fødselsdag i Løttrupskov.
Min Fader blev meget bled af det, og jeg maatte
gaa min første Gang til Havn og til den vedkommende.
Hjemmelyst og forklare ham Sagen. Han havde
imidlertid selv kikket ind paa Kongens Velgørende.
Sagen var jo den at det gjaldt om at faa Lø til at
bo paa min Ejendom. Efter at være kommet
hjem til Nørremølle, var det første at melde mig

til Amtsforslanderen for at faa Bosættelses-
tilladelse - Niederlassungsbureau - . Jeg havde fra
Havensbyrg indgivet Ansøgning om Naturskole
da jeg skulde vælge Fodringsstedet. Dette var Efter-
aar 1890, men jeg havde ingen Paa faaet, og skulde
derfor have Bosættelses-tilladelsen. Amtsforslanderen
var en indvandrert Storre holstenske Storre Gæstgæst
i Allerup, der af Regeringen var udnævnt til
kommisærisk Amtsforslandere for Allerup, Pottrup
og Nybøl Sogne, da der ingen Lykkelindede fandtes
der kunde have denne Bestilling. Han svarede mig
paa min Ansøgning at vi kunde roligt vende
til der kom Paa paa Ansøgningen om at blive
naturskoleent iagen. -

Min Fader var nu meget syg, og efterat have kon-
sulteret mange Læge bestemte han sig for at underkaste
sig en Operation. Den 1 November fulgte min Broder
kavn til Kiel hvor Operationen blev fuldbyrdet, men
den 4de November døde han, 66 Aar gammel. Jeg
modtog et Brev fra Politiet at der ikke maatte
skee den mindste Højtidelighed, eller skee noget Høj-
mæns Liget ankom til Løndsborg med Dampet
fra Kiel, hvor min Broder og jeg beklædte det.

Begravelsen var d. 14de Novbr. Da var der mange der
fulgte, men de blev ikke ladt af Sognepræsten. -

Nu skulde jeg have denne Bosættelses-tilladelsen
og indgav derfor 8 Dage efter Begravelsen Ansøgning
til Landmanden i Løndsborg, men isledet for Paa
fik jeg Dagen efter en Advarselsskrivelse til at være
inde af Landet inden 8 Dage. Vor Stilling var
nu med et meget kritisk. Jeg var strax personlig

for Landraaden for at faa Udvisningen iudsat.
 Eftersom en brudal og ueløstlig Modtagelse af Kreis-
 loren gav den gamle, forresten ret skikkelige, Landraad,
 mig en Frist paa 2 Maanedes. Da jeg füllte mig i
 mine gjeldte Net til at vare her som Opkøbt, med
 alle Papire i Orden, vilde jeg reklamere og protestere,
 og var samme Dag hos en gammel sønderborgsk Sag-
 fører, fjestibrand Grimmer, og gav ham Fieldmays-
 Første Instans var Geyeringen i Slesvig: - Afslag-,
 anden var Oxyproci diet i Slesvig: - Afslag-, tredje
 var Sudeurigsministerskret i Berlin. Minichs var
 dengang Herford, der stod paa en meget uenskabelig
 Fod med vor Rigsdagsemand Giesten Johansen. Ved
 denne og min Broders Hans Pels var Ministeren
 underrettet at min Sag vilde komme. Da den
 omsider, henimod 1 April, kom til Berlin, indkaldte
 Ministeren Giesten Johansen ind i Ministerbroværelset
 hvor Sagen med Erklæringerne fra Landraaden og
 Amtsforstanderen ^{han} paa Bordet, som Giesten Johansen
 fik Lejlighed til at kikke i. Det indvoved Minis-
 teren at de indtossomsket var med mine pæ-
 sonlig, medens min Fader og Broder var stædet
 i sorten ferd, og vort gamle Hjem en Kraftskade
 for Tykheden i bagene. Giesten Johansen fortæ-
 rede Sagen nærmere og Ministeren erklærede saa
 at han efter disse Indberetninger ikke godt kunde
 naturalisere os med det samme, men han vilde
 give telegrafisk Ordre til Regeringen i Slesvig
 om strax at sende Botskedsbillederne. Den
 kom ogsaa omgaaende. Først mündtlig Bred fra

Lagføreren. Næste Dag kom en Dagleg fra Land-
forstanderen med Brevet, at den kom. Den Efters-
middag kom Brevet fra Landraaden, og Dagen
efter kom Originalen fra Regeringen i Slesvig i en
lynet Zimmermann -

Nu var Tiden imidlertid gaaet helt hen over
Fornægt. Vi havde opgivet Haabet om at faa Lov
til at bo paa vor egen Ejendom, og forberedte os paa
Udvisningen. Da var saaledes truffet Aftale mellem min
Broder Haas Pels og mig at han skulde i mit Sted i
Festamentet efter Fars, med at give mig 5000 Mark,
paa Grund af vor forvildede Skilling. Da var handlet
med et Spænd Heste. Min Broder havde faaet et Læs
Flyttegods ind til Nörrenballe, her boede den Gang
i Sönderborg. En Skipper, Haas Henningsen fra Højli-
minde, kom ned i Sönderborg, og lodde Høden. Han
var lyst til igjen at laze alt vort Føj med fra Pottrø-
skov til Kolding. Da havde jeg lyst at huse bag Plott-
cøen o. s. v. - Saadane var Skillingene da denne Bo-
sættelseslillelille blev benyttet 1 April kom. I Tiden
kunde jeg søge en besteden Plads ved Andelskolebrød
i Kolding. Skjædet Bestyreren og Formanden var med
paa det, fik jeg afslag, fordi jeg havde været i Bestyreren
og andaget Direktøren og han var imod at have mig
i denne Skilling. Men vist er det, at havde vi
haft Udrikt til denne lille Skilling, saa var vi
rejst og havde opgivet Baserne og Hjemmet. - Min
Moder blev helt iagttagelig da min Hustru vilde vi skulde
rejse og ikke laze i den Fælladsen. Dagen efter havde
vi Familien samlet paa Nörrenballe og her endes

vi alle om at vi tog imod og blev. Skibpen
fik afbud og vi pakkede ind igjen. Huset i Hølding
blev sagt op, men her maatte jeg dog betale 200 Kr.
— Samme Dag Amtsforsamlingen sendte sin
Daglige med Besked var hans Tyr kommet løs i
Skalden, han vilde fange og blinde den, men den
blev ivær og vild og slangede ham død paa Skedet. —
Situasjonen havde nu forandret sig i den lange
Ventetid. Frøken i Soltrup og Dybbøl, Godsinspektøren
paa Sandbjerg, samt flere af hans gode Venner i
Sønderborg, ogsaa Hjemlydskere, havde været hos Landraa-
den, og enkelte henvendte sig til Regeringen, men Land-
raaden havde klødt sig bag Øret, og højlig beklaget
sig over at de ikke var kommet før. Nu var det for
sent. Inspektøren læn hos Regeringen i Skov og
kænde ikke læge tilbage. — Foruden den brølede Øret
overfor os, var der absolut intet vundet for Tyskheden
ved at min Broder, der allerede var startet fremme
i den politiske Kamp for Dansteden, overtog Nørre-
mølle isædskfor mig; der som da det Uedværet var
laant til Hjemmet, og hvad Dag det skulde være kunde
værlig for "Lærlig" og indvise —

Ved var Hjemkommet til Nørremølle blev jeg strax
Medlem af historisk Samfund for Als og Sundeved
hvis Formand var nuværende Inspektør Raben paa
Sønderborg Slot. Her samlede vi Grundlaget for
"Samlingen paa Sønderborg Slot", det nuværende
Museum, hvor jeg blev Medlem af Bestyrelsen og
"det da endnu. Samlingen er i Aarene efter
Krigen forøget ganske betydeligt, ogsaa ved Hjalp fra

Nationalmuseet. Eggen er meget rig paa Oldtids-
mindesmærker. —

Fæt ved Nørresølle ligger Nydams Mose, der havde
ligget roligt hen siden 1863, da det store Fynd af
2 Våben, baade, en til 26 Mand og en til 28 Mand,
samt en Mængde andre Ting, under Professor Engel-
hards Ledelse blev indgravet. Men nu 1907 kom pludselig
en Mand, sendt fra Kiøles Universitet, for nu igjen
at grave og søge efter Oldsags. Manden hed Splid, var
helt indgjent med hvor der lidlige var gravet, og i sprok-
kisk, idet han gravede alt for store Høle, saa de ikke
kunne være der for Vand, og den megen Tid gik med
at purre. Resultatet var at han fandt faa,
og rejste hjem igjen efter en Maanedes Tid. — Hans
to Arbejdere, der i den Tid havde gjort en meget god
Daglon, medis om at gaa ned paa Mosen en Lørdag
morgen og prøve selv. De gravede et lille Høl 3 Alen
paa kort Led, hvor de vidste der ikke var gravet før.
Siden Middag fandt ^{de} 2 Spydslegs, der ogsaa havde
været brugt som Bue, dels en var Spydet brækket,
paa det andet var Spydet bøjet helt om. Siden nogen
vidste det, var det gaaet til Fleesborg Museum. —
Men det Hele gav Anledning til at Apotheker Mich-
sen, Odense, ved gode danske Mænds Hjælp købte den Del
af Mosen hvor der ikke blev gravet 1863, som National-
museet har fuldstændig Kört over, saaledes at 3
bekjendte Mand kopre blev indført i Grændbogen som
Ejere, og Nationalmuseet stod bagved. Dermed var
der Løst af for videre Gravning. — Paa en Udflugt
Historisk Samfund havde, et Par Aar efter, fra Sundby
Mølle

Möller, over Nydane Mose. til Hesting Claus Hansen, spurgte Amtsdømmets Ewald mig hvordan det dog dog kunde være at Apolliteren ikke lod grave i Mosen, jeg varde at Valdernes Sejrs Lov over Danefæ jo gjaldt her, hvorfor alt jo skulde beres til Staten hvad de fandtes. Nej, sagde han, den blev ophevet 1901 ved den store borgeske Lov. Hvad de findes i forden til den i Midt og Sjælland? Dagen efter skrev jeg dette til Direktør Sophus Möller Nationalmuseet, og tilføjede, om det nu ikke var rigtigt at lægge Tyren ved Hornene og liden videre grave. Nej, varde han: Vi faar strax en Politiforordning der forbyder alt, og hvad Oldsags de v. ligges jo godt. Saaledes ligger Mosen endnu og ventes paa at Udgravningen fra 1863 kan fortsætte.

Den første Sønnes døde var Poul Christen Haussén Stavsbjerg. 1893 fik vi igjen en Poul Sørensen Sørensen Haussén. Børnene kom i den tyske Folkeskole i Lugebak, hvor J. H. Schmidt & sønns Vognsgaard, dengang var Lærer, og overvogere derfor gik temmelig let. Vor ældste Søn Jørgen Rüdolf Haussén Stavsbjerg, der jo var født paa Stavsbjerg, og dermed var dansk Statsborger, havde ikke megen Udrikt til at komme frem her under det tyske Herredømme. Da han var ni Aar fik vi ham anbragt hos vor tidligere Præst, Pastor Topsø der nu var flyttet til Alsted og Fjenneslev ved Sorø. Her kom han i Folkeskolen for Aarst efter at komme ind paa Sorø Akademi. Udspe han blev Student og kom paa polyteknisk Læreanstalt og blev og er nu Ingeniør. Sørensen Sørensen og de to senere fødte Døtre

var, som fødte her, hjemløse. —

Myndighederne var efterhaanden bleven en Løn-
milder stent overfor os. Vi havde saaledes altid
danske Folk. Vi drev ivrig Gymnastik og en af Hæ-
lene var altid lejst saadane at have skulder og kande
hede Gymnastikken. I. H. Schmidt og jeg selv var
aktiv med. Min Far havde købt en Nabogaard 1867
den var brandt og indflyttet 1870. Nu indrettede jeg en
Sal, hvor Ungdommen drev Gymnastik og hvor den, saa-
vel som vore egne Børn, havde mange forskellige Sam-
menkomster. — Efterhaanden kom alle vore Børn
paa danske Skoler. Saaledes paa Vinding
Hjiskole, Lyngby Landboeskole og Askov Højskole, altsaa
sammene Uddannelse som jeg selv havde faaet. Af
Havde vi havde den Gang til at hede Ungdommen
Vedernes Petersen, en Gaardmand ved Vejle, Carl Brøndum
Elsas Brøndums Broder, Niels Büchel, en Forstander
for Ollerup Gymnastikskole, Jørgen Overgaard, en For-
stander for Løgstænd Landbrugsskole, Maren Grosen
en Forstanderinde for Fjeldstrup Lyngbysskole, o.s.v. o.s.v.
Vi drev det saa vidt at vi havde offentlig Opvisning
paa Høi med 20 Mand hvor Schmidt og jeg var med
aktiv, for Gænge i Løgstænd Kro, — i Løgstænd Lille-
skov sammen med en Forening fra Fjeldstrup, som
dog ikke i et meget iholdeligt Regi. —
Vi havde saaledes temmelig rigt af Høi-
politikken, som danske i vort eget Hjem, afholdende
os fra al Indblanding i Politik og Møder hvide.
1906 blev vore 2 yngre hjemløse Børn naturali-
serede som danske Udenlandske. De vedkommende Do-
kumenter var stemplet paa, og Løgstænds

kunne variere Stempelstøddet, og medens
 mange af de tyske lærere maatte give op til 50
 Mark i Skat, slap vi med 5 Mark for hver. Den
 humanitætske Andeforslænder var mislykket
 Prædiken fra Aabenraa og alle gode danske
 medens jeg altid maatte lade lyst til de Tyske —
 Siden J. H. Schmidt var jaget væk fra Skolen i
 Sneydøde havde vi faaet en meget simpel tysk-skole
 lærer, og Skolen var kun en Forskellingsanstalt. Da
 min Enkelternes endnu havde den gamle danske
 Skolelov af 1814, kom de ^{Børn} de kunde blive konfirmeret
 med det fyldte 14. år, medens de her skulde være 15-16 år,
 saa fik vi Lovend Auker anbragt hos gode Venner
 i Mögellønde, hvor der var en stikkelig gammel Frost
 og en god gammel Deger. Her blev han konfirmeret
 1907. —

1906 havde de to ældste Døtre forpagtet Landbyen Plot
 med Park, Frugt- og Høkkendave, til Sommerpensionat
 og Husholdningsskole for unge Piger om Vinteren. Her
 boede mange danske Gæster indtil der kommede Verdens
 Krigen ogsaa kom flere Lykke fra Flensborg og Hamborg.
 Ved Krigen Udbrud 1914 blev det brudt afbrudt. —
 Min Søn, Lovend Auker, maatte nu 1903 melde sig
 til Pension. Han blev lagd til Garde ved 4. Regt.
 Alexander Garde Grenader Regiment, 1 Comp. i
 Berlin. —

Saa kom Verdenskrigen d. 1. Aug. 1914.
 Vor ældste Søn Jørgen Rudolf Skousby, der nu var
 Ingeniør, og maatte ved Ingeniørfornæst. Nyboe & Sørensen

København. Ved Højens Oldbrud besøgte han en Filial i Petersborg. Han maatte paa Hoved og Hatt kjøre for at melde sig til Hæren. Han var Lieutenant ved Fæstningsartilleriet. Minnen var allerede indlagt og Sjældsen fra St. Petersborg til København fastlig. De luv for heder om Hatten, og Rigen tog lang Tid men gik godt. Han kom strax i Frøjen og blev placeret paa Middelhavets forstet. —

Lord Luck var en heldig at han den første Dag blev hjørt med af en Bil og fide Hbuen brist. Han blev drevet den første Sævede der kom paa det store Lazarett i Scharnhorststrasse. Der var ingen Læg, Alt var com i Oprør. Først Onsdag kom en Overlæg, men da var Loven svækket op, saa den nepp kunde ordentlig indvirkning. Han led meget i den, men den frelste ham fra den gruelige Mord gennem Belgien, hvor en mange af hans Kammere var dræbt og særede. —

Mandag d. 3de Aug. blev jeg arresteret hjemme i Gaarden. Vi havde den Dag begyndt at høde Hvede. Den Eftermiddagen kom Gendarmene ind i Markene og arresterede mine Daglige, og tog ham med. Den Aften kom den sidste borge Gendarm i Bil ind i Gaarden, sprang ind i: "Hvad er der Hæren?" — "Ja, —" Sie sind arresteret, "uventet blikkelig mit/og" idet han slog mig paa Skulderen. Jeg var nødt til at have andet Stof og ind efter Tunge. — Ja, ja, zwei Minutter. — Jeg slog ind i Vognen, og tænkte mi kom nok Udvisningen, iens da vi hjorte nok ind af Gaarden. — Jeg spurgte Gendarmen hvor

hvor vi skulde hen: „Keine Sprüche“ var det grove
 Løs. Vi kjørte blot over i Byen efter den Arrestant og
 over til Blau. Vi var nu 2 Biler, den ene med
 Overvagtimesteren. Da vor Bil var færdig besat kjørte vi
 til V. Pottorp. Plettoen hvor vi blev, medens Gaed-
 men kjørte videre efter andre. Kl / om Natten blev
 vi saa ført med Toget til Linderborg. Her var allerede
 dobbelt Vagt ved Broen der desuden var spærret med
 Lejls besat med Spizze saa ingen Bil kunde kom-
 me over. Vi blev derfor ført til Linderborgkøi, - det
 danske Forsamlingskøi; der var bygget her: Forretn-
 af Martin Nyerup, men strax annekteret af Landvarden
 og Besygningen annekteret. Her blev det Militærhospital.
 Efterhånden var vi bleven 114 Arrestanter, inden at
 nogen vidste hvorfor vi sad der. Hovedparten var fra
 Søstorforsamlingskøi og Gaedmen, og Gaedmen
 havde selvfølgelig Lister med os den der skulde sæt-
 tes. De første Dage paa Linderborgkøi, var vi under
 meget skarp Kommando. Der måtte ikke tales dansk.
 „Deutsche sprechen“ lød det hele Tiden. Vagten var Polak-
 ker af Balleioner paa Linderborg Slot. Navnelig var
 en Uedrofflig stram og meget kiertig til at gribe
 Revolveren og trække Klingen. - Men om Fredagen
 altsaa den 7de August afmærkede Polakkerne og
 om Lørdagen blev vi ført ned til Skottet, under en
 Leutnant Schmidt. Vi blev stillet op i Gaarden, frem
 i hvor Række, medkørende alt Fik og Pak. Det var
 kun de første der havde bestemt Sengplads, de
 andre blev placerede paa Sene, Galleri og hvor der var
 en Plads. Der måtte derfor skaffes Tæpper og Sengeløj.
 Der kom saa 6 stræmpende Polakker frem, frem paa

paa hvis Side og h bay, alle med skarpe Falrous
 og opplantet Bayonet. Lieutenant Schmidt foran
 kommanderede sin Marsch, og Toget gik ad Byens
 mest befærdede Gade til Slottet, hvilket vi betragtede
 som en yderst smuk. Enkelte Ugenueklige
 mødte sig over os. — Paa Slottet gav det en
 hel Forandring. Her var Bankdirektør, sin Højhedssønn,
 la Motte, som jeg og mange af de andre kjendte
 personligheder ^{Konstantin} og Vagten blev gamle Reservister. Første
 Søndag vi sad paa Slottet, fik la Motte arrangeret
 en Gæstetjeneste i Uedroffgæstehuset, hvortil vor
 Damer ogsaa maatte komme og var med. Pastor
 Jørgensen, nuværende Lyck Præst i Sønderborg, spurgte
 (paa dansk) om vi mente vi kunde begynde med at
 synge en Salme, det mente vi nok, og vi ga 100
 Sangen med de fleste Hæsternes sang den kraftig
 igjennem at vi rent imponerede Præsten. Min Hustru
 var ogsaa med. Paa Vejen derind havde hun faaet
 fat i et Hæfte af Berlins Hæsternes Zeitung
 hvori der var et godt Billede af Søen med for-
 men i Bred, fotografisk sammen med flere
 andre Sænder. Næstkomende stod der Die ersten
 Verwundeten von Lüßlig. — Dette viste hun Højst
 megen, der blev højlig forbauset over at vor
 Søn var der, og jeg skulde sidde her. "Jeg vilde
 sikkert snart blive løsladt." — Dette skete dog ikke
 jeg blev siddende til 12 September da vi alle slap fri
 Vi fik nu Maden fra Kantinekøkkenet, men kunne
 ogsaa faa Lov til at købe den fra et Hotel. Kantineka-
 den var imidlertid kraftig og god, naar tirsdags de
 Dage vi fik Linder og en Ret der kaldtes Blåsen —

Heinrich; der bestod af en stor Koldbolle i en
 Tallerken Risvandgrød. - Men galt var det en Tid
 med Brødet. Det skulde vi selv betale. En Skredder
 Hymølle, fra Blaus, erklærede at han ikke kunde
 betale, da han ingen Peng. havde, og endt kunde give
 Vi gav ham foreløbig Brød. Hønen havde meldt sig til
 Fattigvæsenet hjemme i Blaus, og Hønenes forældrene
 kom ind med kunde til Landvæden og klagede over at
 Skredderen end arresteret, men de blev kort afvist og henviset
 til General v. Rönne i Altona, inden hvem vi nu stod.
 Vi var indlagt paa 2de Sal. Ved Hovedindgangen
 var dobbelt Port med opplantet Rajont; men paa
 Stuerne og Gangen var alt frit. De hygieiniske Forhold
 var overordentlig slette. Tiden gik med Kortspil
 og Læsning, tilsidst med Sang og Oplæsning. I Ryden
 var vi hver Formiddag en Time ude i Gaarden.
 Saaledes sløbde Dagen hen i den travle Høst
 Maaned, hvor Høstværket hjemme var alene om
 Høsten, medens alt Mandskab op til 45de var ind-
 heldt. Men Kirken var godt belyst Høsten igjennem.
 Vor Datter hjalp Høstmaskinen, gamle Folk var villige
 til at hjælpe, og da vi om aften d. 12 September kom
 hjem var Høsten endt, og alt godt i Hui. -
 Ved vor Hjemvendelse maatte vi underskrive en
 ydmygende Erklæring. Vi gjorde det alle, leds og leds
 af det lange Fængsel. De andre Fanger i Fleesborg
 og Fouda m. fl. gjorde det ogsaa, med Undtagelse af
 Grev Siegfried Schackeborg, han vilde ikke, men 14 Dage
 efter blev han løsladt, inden at skrive under. -
 Jeg tog en med Dampskibet til Loddrup hvor
 min Hustru sendte mig i vort bedste Kyndig. -

Da General Moltke 1920 var kommen til Linderborg med de danske fens og ombord i "Oluf Fisker" gik han vi Fanger fra 1914 fuld Oprøjsning. Vi sang alle igennem i Plottgaarden. Stilled op 5 i hver Række, en Afdeling danske Soldater for og en bag, og med fuld Musik, og den kære Landsoldat, nærmede vi os de samme Gader tilbage til Linderborghus, hvor Generalen yderligere lod et Compagnie Soldater præsentere Gæster for os. —

Der kom nu Udbrydelse og Rygte hos Os om Faldet og Skæbne af Tyshus store Lige på Marsken gennem Belgien. Nivåen var under stærk Gensid, og brøge hørte hvad Tyshus dikterede om den rikelige Skilling af Arbejdskraft paa Gaarden havde vi en ung Karl fra Himmels ved Roskilde, 16-17 Aar, og en Borupholms 19 Aar samt en Dreng, lige konfirmeret fra Lottstrupskov, hvis Fader var kemisk Politi, indlagt med Revolver og med Ret til at skyde Folk, der ikke lyttede ham, eller var mistænkelige. Læren i Snogbad var gæst Politi). Vor Forhæst var vist kjend Onsdag d. 5 Aug i den Mening at han skulde sælge sig til den danske Hær. Han var fra Ebelloft. Røjlev og var Duglyst var indkaldt. Da Gaarden var paa 120 T. L. god forde var vi meget særlig kjære. Men efter Slaget ved Tannenberg, hvor der blev fangt saa mange Tyske Russer, blev disse fordelt i November og vi fik tre: Liocka fra hvide Røstland, Markovic der var Portner i Kiew, og Philip der var fra Daneguen af Moskva. Dette blev en meget god Hjælp, for og flinke som de var, blev de hele Krigen til Vaabenstilsættelse da de "laand" i Baad ved Lottstrupskov og kom

lykkelig over til Asien's efter en farifuld Reise
 — alle Fødemidler, baade til Mennesker og Dyr,
 blev efterskaandede mere og mere knapp, og vi vare
 derfor nødt til at snyde os til noget fra os selv.
 Der kom saaledes en Gang streng Ordre til at Hestene
 nu kun maatte faa $3\frac{1}{2}$ To Havre om Dagen, som
 ingen Hest kan leve af. Vi fik da 9 Pakke Havre
 givet i en Dyng Hovedsag som de laa i en tom
 Løvsæde. Russene hjalp mig, og ingen andre vidste
 det. Men om Aftenerne kom den lyse Dreng ind i
 Løvsæddene, og man havde bemærket en Forsæ-
 dring ved Hoveddyngen, fik en Stok og maaskede
 Pakkene. Det fortælle han til Russene, og de med-
 delte mig strax, at han havde fundet Hestene. Der
 var der ikke andet for, end at alle maatte i Gang
 med at faa alle ni Pakke bære og fra Loftet til
 Hestene, der laa der, og skulde opmaales og anmaales
 et Par Dage efter. Men Dagen efter fik Russene
 og jeg 7 Pakke Havre fra Loftet igjen og givet paa et
 mere riktigt Lød. En anden Gang var det Foder-
 kom til Løvsæden, da fik vi 6 Pakke Ryg læst paa
 en Vogn der blev stillet ind til et Haderkøi
 og læst til med Haler. Alt Hore vi havde skudt
 da maales op i Pakke efter streng Ordre, og det vilde
 man blive opmødt og kontrollert Dagen efter. Der kom
 en Lieutenant og 10 Mand, der gennemgik hele
 Gaarden men fandt intet, inden det der stod i
 Pakkene. — — „Wo ist das Speck“, spurgte saa
 en af Soldaterne, ja vi havde desværre intet videre
 de gik alle Steder men fandt intet. Min Hustru
 havde givet de par Stykker vi havde ind under

Grisekjællene i Vaskeriet, langt Bænde tilrods
foran, færdig til at lande op. De sæbende og den Døren
for Hædlen, men fandt intet. — Der skulde føres
meget nøje Bog og Regnskab over Tællingen, men
naar Folkene var inde til Mad fik vi nogle Poserfuld
Hvide tilside og gik, som mine Hæster var sæbende paa
Kaffemøllen og bagde Brød af. Vor egen Hverne var
forseglet og det var strengt forbudt at male selv, men
naar vi havde Korn men, kunde vi faa Mel og Gryn
ved de Møller der maatte male, men i Smug
idenom Gendarmer og Politi. —

Ved Tællingen af Svine fik vi nogle tid af Pluen og
gik anden Plads for et par efter Tællingen at for den
tilbage igjen. Naar vi saa brugte til det, slogede vi
et. — Den Gang vi sæbende skulde have en Gris
slegdet, skulde vor Datter paa paa at Gendarmer
ikke kom men vi var ved det, men netop som
jeg havde stukket Grisen kom den løbende at
Gendarmer kom inde paa Vejen. « Hold ham op med
Lusk til jeg kommer ind » ivarede jeg, og vi fik i en
Fart Grisen slæbt ind i et Rum ved Siden af Skabet
godt til med Pakke da den ikke var stød og skæg. —
Gulst skullet venter for Blod, en Vaskerbalje sat frem
med noget Vaskeløj, hvor mine Hæster nu stod og
væbende. Se gik jeg ind. Gendarmer skulde
sevidere Slegdet paa Kræmmer der var i Rummet
ved Siden af Grisen, mens Slegdet var paa Loftet.
Dette var i Orden, og idet han gik sagde han til
mine Høne « Na iimmer fleißig Fräu Haussen ». —
Men nu nok om alt dette. Vi var nødt til at faa
noget for os selv, — en Plags Nødløse, men ingen
kunde bære af det vi fik ved Høstene

og saaledes kom vi, som de fleste andre, nogen-
gode gjennem den lang, Krig. —

Min Pén. Peder Anders kom et halvt Aar paa.
Lagerstedt i Berlin og havde lidt meget: den
Aar. Da Aarene var bleven noget blev kendt kan
ikke Georg Jørgen, heller ikke kendt kan se
Gasmasker paa, blev han først Tjener ved en Hægt-
mann i Wartlage i Polen, senere til en lignende
i Berlin, der var Flensborgløven stans endnu.
Først i januar 1917 kom han til Fronten hvor han
blev Formand for et Feltkøkken. — Her Gang, havde
han søgt om en Orlov hjem, men havde ingen
hjemmet fra, da disse Besøgnings skedde til
Snitsforstanderens og Landraadens Eskadering
og det var meget vanskeligt at få Orlov fra dem
fra danske hjem. Efter det have været i Frank-
rig en Tid, skulde Regjeringen til Galizien og
han kjørte da Europa igjennem paa Skran med
Høkkere og Mandskab paa en jernbanevogn. Her
i Galizien fordro de Renseren fra en By der hed
Ternopol, hvor der paa Torvet var store Dyr af
Leder med fine Hvedemel, men overkaldet med
Petroleum og sat i Brand. Man fik dog reddet
et Par Løkke, og af en Bunde indenfor Byen
tog de en ung Tys, og gav Manden en Løkke
kroppen der stod: "Hjælpere belades". — Det var
nærlig midt, August 1917, som vidt, at de var
Høkkere ikke alene skulde skaffe Brønde
men nu helst ogsaa noget at koge af, til
Forandring med de til kalvraaderne Kælvader, der

blev indleveret. — Derfor fik han endelig Orlov. Majoren var argstelig og vred over disse Erklæringer fra Landraad og Amtsforstandere, i Hånd og denne Landraad egentlig for en Hæd, "og han med i Krigen": "Nå" sagde Preen "ja da haben wir diese verdammte Drückreise" — "Hanssen kriegt wir Wochen Urlaub" og saa med han Erklæringer og Papiere hem i Krogen, og Preen fik Orlov derude fra. Paa Gaden i Berusopol gik en meget fin Jagdhund som han fik Lykt til at lag, med hjem og forære min Broder, der er ivrig Jager. Ved Hjælp af Fisk-flasken fik han den godt med for hele Vjere fra Galizien til V. Lottrisp Station og kom trodsende hjem med den. Desværre viste det sig at det var en Ulvhund, der for lød både paa Taas og Høis. — Han kjæde og lidt i Høien, men da Tiden var kommen og han skulde afsted igen, da kneb det forfærdeligt, både for ham og for os, han havde seet for meget af den forfærdelige Krig, og vi hørt for meget, men der var ingen Udvej. Man maatte afsted igen, og skulde nu møde Regimentet i Høien paa Vej til Frankrig igen. Regimentet kom strax ind i Franden, og kom for langt ind Frankrøisene gjorde en uengænksom Bevægelse og tog den Dag ca 16000 Mand til Tysk, — Stabs, Officere og Al. Det var 26 Oktober 1917. Vi fik født i November sendt en Post med Posten hvori var noget rent og skiddent Linned Tobakspibe m.m. af Sverdis Lags. Paa Posten stod "Nachschuß", indbunden og ingen Følgebrev med. Vi blev bang, for

at han nu var falden. Jeg lag strax op til
Postkøret - der var Indet - men der skrev jeg til
Platsergeanten ved Regimentet, og fik ogsaa kort
efter at høre højst sandsynligt var i fransk
Fangenskab. - Ved Mellemkomst af Professor
Verin Paris, og N. H. Rasmussen, København,
kom de danske siondytiske Fanger til Anværelse
til Arbejde hos Boudou. Der havde Solen
opbrat have døjet en hel Del. Først i December
fik vi et rødt Postkort fra Frankrig, hvorpaa der
stod trykt: „Ich bin Gefangener in Frankreich
og indes begier af ham selv. Der i Savillan
traf han vor egen Røgt og de Gaardmænd fra
Byen. De saa Lovet komme med et Kommando
og raabte: „Der kommer Lovet“. Den danske-født
Grosser og Godsejer Erikens Paris havde paa
sit Gods i Vendome indrettet et Hus til
12 danske Siondyt, der kom han den
sidste Tid. Efter Fredsslutningen var han
med det første Skib med Fanger fra Østerrig
til København 1920 i April. —

I Sommeren 1917 fik jeg Brev fra min
Broder i Berlin, at nu exproprierede Tyskerne
Udlændingenes Ejendomme i Elsass, og raadede
bestemt til at Lovet Aker, for en Sikkerheds
Skyld, burde have Kontrakt paa Fødegarden
saa snart han kom hjem. Dette skete da han
var hjemme 1917.

Det blev nu alle klart at det gik mod Enden
med den lange Krig, og Væbenstilstanden kom

i Oktober 1918, og med den det store Folkemøde
 paa Folkebjerg i Sabersna. Revolutionen var
 brudt ud i Kiel. Et Skib med Matros der fra
 kom til Lönkerberg, patruljerede i Guderne og afsatte
 Landraadene og indsatte en Murer i stedet som Til-
 forordnet. Mureren vidblev at være det til Ende.
 Et Krigsskib der laa ved Prugbæk Havn og indskød
 Torpeder blev strax ophevet af Matrosene og med fuld
 Musik ført gennem Alsteren til Kiel. Lönkerberg
 og Prugen blev erklæret for Republik og en
 Skomager Topp indset som Præsident. Denne
 Republik blev dog kun 2 Dage gammel, og Topp
 endte paa Lindeseygsanstalten i Schleswig. -

Folkemødet i Sabersna blev uforglemmeligt.
 Min Broder og begge Landdagsmænd kunde nu
 erklære at vi nu snarest blev danske igen, og
 midt under Mødet, hvor der var mere end dobbelt
 saa mange som Salen kunde rumme, og der derfor
 blev lagt fra to Føldestole, i Salen og udenfor, kom
 en Flyver flyvende fra Kiel, fuldt Ordre og rullede
 paa dækk: - jeg kommer fra Noster i Kiel, og skal
 hilse og sige at I kan være ganske rolig, I skal
 nok komme hen hvor I gjerne vil. En blev født
 Men Glæden og Begjætringen var stærkt blæst
 med Vind over de mange forfærdelige Tab af det
 det vi havde gaaet igennem. Tårerne flød rind-
 ende og kunde ikke holdes tilbage, men Glæden var
 dog overvejende.

Det min Løn Lønnet Anders nu var liges af Nørre-
 mølle, var ganske Familiejendren, byggede vi

et Hus oppe ved N. Lottorp Station og Parkhus og
flyttede derop April 1920, da Povud var kommet
hjem fra Fængselsarbejde, frisk og sund, kun med
højre Arm ikke fuldt bevægelig i Albueledet.
Armen bliver ikke anderledes, hvorfor han endnu
faar en lille Pension. Ved Genforeningen fik
jeg Bestillingen som Branddirektør for Sønderborg
Amt, samt et Agenskab for Forsikring, ulskabel
"Danmark". Vort Hus kom derfor til at ligge
ved Station og Parkhus, 5 Kilometers fra Nørreby.
Med disse Bestillinger har jeg saa virket indtil
jeg for et Par Aar siden trak mig tilbage paa Grund
af Alder.

Nu er vi gamle. Vi har begge fyldt 80 Aar i dette
Aar. Måske vi nu have den Lykke, og saa at følges
paa den sidste Rejse op til Kirkegården, endelids
som vi i vor grønne Ungdom oplevede gamle
Laurids Ulrik la Cour og Fris Død, og Begravelse
sammen. Dag i samme Grav, saa kan vi sige
at vi er vel rejst, — og takke Gud for Livet.

Hus paa Lottorp Kirkegaard hviler i Forvejen:
min Oldefaders Jørgen Haussen f. 1732 d. 1819
min Bedstefar Christen Haussen f. 1784 d. 1848 og
min Fader Christen Haussen f. 1825 d. 1891.

Nørreby 12 Juli 1935

Christen Haussen